

FRAZEOLOGICKÉ JEDNOTKY

(= frazeologizmy, frazémy)

Sú to ustálené slovné spojenia s obrazným významom.

Frazeologický fond a jeho používanie odráža celkovú úroveň spoločnosti, jej kultúru, spôsob myslenia, poznania, tvorivosti, etiky, hodnotenia javov, kultivovanosti... Často súvisí s ľudovou slovesnosťou a rôznymi zvykmi, mnohé frazeologizmy odkazujú na Bibliu, náboženstvo alebo sa do nášho jazyka dostali z iných jazykov. Rozdeľujeme ich podľa mnohých kritérií (pôvodu, vzťahu k spisovnému jazyku, slovného druhu, funkcie...).

Skladajú sa najmenej z dvoch slov (= vetného skladu: *mal dušu, pritiahol si remeň, trúsil reči...*), ale často majú aj podobu celej jednoduchej vety alebo súvetia (*Dobří priatelia sa aj s jednou jahodou podelia. Topiaci sa aj slamky chytá.*). Patria sem napr. aj príslovia a porekadlá.

Delíme ich na:

ĽUDOVÉ	príslovie	= ustálené slovné spojenie s konštrukciou vety alebo súvetia Vyjadruje ľudovú múdrosť, pričom z neho vyplýva ponaučenie.	<ul style="list-style-type: none"> • kto druhému jamu kope, sám do nej spadne • pod lampou býva najväčšia tma
	porekadlo	= obrazné pomenovanie blízke prísloviu Nevyšplýva z neho ponaučenie.	<ul style="list-style-type: none"> • išiel s bubnom na zajace • dostal sa z blata do kaluže
	pranostika	= ustálené slovné spojenie, ktoré predstavuje ľudové skúsenosti z dlhodobého pozorovania prírodných javov a počasia	<ul style="list-style-type: none"> • studený máj, v stodole raj • Katarína na ľade a Vianoce na blate • Barbora ťahá sane do dvora
	prírovnanie	= spojenie slov založené na určitej podobnosti (napr. farba...) Zdôrazňuje a zveličuje nejakú vlastnosť predmetu.	<ul style="list-style-type: none"> • ostrý ako britva • mokrý ako myš • chrániť ako oko v hlave • biely ako sneh • zelený ako tráva
MYTOLOGICKÉ	pochádzajú z mytológie, najčastejšie gréckej		<ul style="list-style-type: none"> • Achillova päta • Augiášov chliev, jablko sváru, danajský dar
HISTORICKÉ	viažu sa k určitým historickým udalostiam, osobnostiam		<ul style="list-style-type: none"> • <i>kocky sú hodené</i> = je rozhodnuté (tak povedal Caesar, keď prekročil rieku Rubikon medzi Itáliou a Galiou – a vojna sa musela začať, teda rozhodnutie sa nedá vrátiť späť)

		<ul style="list-style-type: none"> • objavil Ameriku = niekto zistil niečo, čo je už všeobecne známe
BIBLICKÉ	vychádzajú z biblie	<ul style="list-style-type: none"> • Sodoma – Gomora • šalamúnske rozhodnutie
LITERÁRNE	vychádzajú z umeleckej literatúry	<ul style="list-style-type: none"> • bojovať proti veterným mlynom = márný, zbytočný boj (z diela Cervantesa: Dômyselný rytier Dom Quijote de la Mancha)

Štylistické využitie frazeologizmov: využívame ich v hovorovom a umeleckom štýle; obohacujú náš prejav, nevyskytujú sa v náučnom štýle, pretože by mohli pôsobiť rušivo.

Význam rôznych frazeologizmov môžeme nájsť vo frazeologických slovníkoch.

Príklady:

FRAZEOLOGICKÉ JEDNOTKY	VYSVETLIVKY
a) začať od abecedy	a) začať od začiatku
b) hovoriť niečo do aleluja	b) hovoriť niečo do omrzenia, dlho
c) bude to jeho achillova päta	c) bude to jeho slabina
d) je ich ako apoštolov	d) je ich veľa
e) predať to za babku	e) predať to lacno
f) bežať s vetrom o preteky	f) bežať rýchlo, ponáhľať sa
g) uplietol na neho bič/korbáč	g) spôsobil mu problémy, starosti, nepríjemnosti
h) to je slovo do bitky	h) je to vážne vyhlásenie; problém, ktorým sa treba zaoberať
i) dostať sa z blata do kaluže	i) ostať pri tých istých problémoch; bezmocnosť
j) je to začarovaný/bludný kruh	j) problém sa nedá vyriešiť; bezmocnosť
k) čerti ho berú	k) je veľmi nahnevany
l) dostať sa pod čepiec	l) vydať sa
m) byť na dne	m) mať sa veľmi zle; neschopnosť dostať sa z problémov
n) byť z lacného kraja	n) chcieť niečo kúpiť/dosiahnuť neprímerane lacno, skoro zadarmo, bez námahy
o) mal to ako na dlani	o) bolo to očividné
p) má deravé ruky	p) všetko mu padá z rúk
q) je to hra s ohňom	q) činnosť je riskantná
r) sypať oheň a síru	r) ostro vyčítať, kliať, hrešiť, priať niekomu všetko najhoršie
s) vyhadzovať peniaze von oknom	s) ľahkomyselne, bez rozmyšľania míňať
t) najedol sa ako sedliak na Vianoce	t) veľa sa najedol
u) mať podrezaný jazyk	u) byť veľmi výrečný, veľa rozprávať
v) prevracať kabát	v) meniť názory a presvedčenie zo zisťovaných dôvodov, z vypočítavosti
w) bol to judášsky bozk	w) bola to zrada
x) nezostal tam kameň na kameni	x) všetko bolo zničené
y) ťahať za kratší koniec	y) byť v nevýhode
z) dostať košom	z) byť odmietnutý